

VILLA SOFIA

Filosoferen in Toscane

Wereldtijd.

Theorieën over de wereld in tijden van migratie en globalisering

Laurens ten Kate

Programma

In 1961 verscheen een boek van een dan nog vrij onbekende denker, Emmanuel Levinas, Litouwse Jood in Frankrijk. In Nederlandse vertaling heet het *Totaliteit en oneindigheid. Essay over de exterioriteit*. In het 'Woord vooraf' schrijft Levinas: 'Dit boek zal de subjectiviteit naar voren brengen als het ontvangen van een Ander, als gastvrijheid'.

Levinas' boek is pittige kost; drie abstracte begrippen klinken al in de titel, maar die begrippen verwijzen naar twee heel concrete vragen:

- Wie is de ander, de medemens, met wie ik, of ik hoog of laag spring, geconfronteerd word?
- En hoe ziet de wereld eruit die bestaat in ontmoetingen met die ander?

De ander is degene die buiten mij is, "exterieur" aan mijn identiteit, mijn 'mezelf zijn', dat Levinas analyseert als een afgesloten geheel, een "totaliteit". De confrontatie met de ander is volgens hem altijd een opening: een opening naar een andere, "oneindige" wereld.

Levinas' boek is een mooie opmaat naar deze week in Villa Sofia, die de titel draagt *Wereldtijd*. Ze gaat namelijk over die wereld waarin we de ander ontmoeten: die ander, zo zal Laurens ten Kate laten zien, verschijnt per definitie als de vreemdeling. Wereld en vreemdelingschap, dat worden twee sleutelwoorden in Laurens ten Kate's lessen en in onze gesprekken in Villa Sofia. Rode draad door de week heen is het gelijknamige boek van Ten Kate, dat eind april 2025 bij Uitgeverij Boom verschijnt: *Wereldtijd. Essay over de vraag van de vreemdeling*.

Waarover gaat het boek precies? Een korte inwijding in het thema.

Ieder verlangt naar verbondenheid: je hoort bij je familie, gemeenschap, volk of natie. Maar er is dan ook altijd iemand die er niet bij hoort: de vreemdeling. Is dit schema van us and them vandaag de dag nog wel houdbaar? Dat is de vraag

die Laurens ten Kate in *Wereldtijd* opwerpt. Hij laat zien dat de balans tussen het vertrouwde en het vreemde in onze tijd steeds meer onder druk komt te staan, maar dat de verstoring van die balans ook oude wortels heeft, die ons duizenden jaren terugvoeren in de tijd.

Hoe ziet een wereld eruit waarin de vreemdeling niet langer een uitzondering is, maar de regel? Een wereld waarin we allemaal vreemdelingen zijn geworden, voor elkaar en voor onszelf? En moeten we zo'n wereld toejuichen of bestrijden? Maar hebben we de luxe van een dergelijke keuze? Nee, stelt Ten Kate: de vreemdeling laat zich niet wegsturen en blijft ons een vraag stellen: ga met mij een band aan, ook al hebben we helemaal geen band.

Foto: Deviant Art

In *Wereldtijd* worden de mogelijkheden van zo'n 'band zonder band' filosofisch, historisch en beeldend verkend: in dialoog met denkers en kunstenaars.

Wereldtijd bestaat uit een toegankelijk verkennend deel, een verdiepend deel en een verbeeldend deel: we filosoferen deze week in woorden én in beelden.

Korte leeswijzer en voorlopig programma

(medio mei 2025 verwachten we het definitieve programma online te zetten.)

Het boek *Wereldtijd* dat de deelnemers voor deze cursus moeten aanschaffen en waaruit we stukken zullen lezen, begint in Deel I op een toegankelijke, vertellende en *verkennde* manier. Daarna volgt een *verdiepend* tweede deel, waarin filosofische en historische analyses vertaald worden voor een breder publiek; en ten slotte is er een derde, *verbeeldend* deel. In elk van de drie delen belicht Ten Kate de problematiek van migratie en globalisering op een andere manier, maar steeds staat ons onderzoek naar de figuur van de vreemdeling en diens vraag aan de westerse wereld centraal.

Op maandag gaan we met Deel I aan het werk, gaan we verkennen; daarna bespreken we Deel II in drie dagen vol verdieping (dinsdag - woensdag - donderdag), en op vrijdag sluiten we verbeeldend af door ons te richten op Deel III. We werken overdag, in een ochtend- en een middagsessie; de avonden zijn voor gesprekken, individuele studie en natuurlijk telkens een smakelijk diner. De woensdagmiddag is vrij voor uitstapjes.

Het programma in schema, ten slotte:

Dag 1. Een vrije tijd? Verkenning

Ochtend

- De wereld als plek van vreemdelingen... de wereld als vreemde plek
- Een 'band zonder band', kan dat?
- Gesprekspartners: o.m. Emmanuel Levinas, Peter Sloterdijk

Middag

- De wereld in de greep van het dilemma tussen vrijheid en verbondenheid
- Gesprekspartners: o.m. Friedrich Nietzsche, Navid Kermani

Studiemateriaal dag 1: Wereldtijd, Deel I

Dag 2. Een vreemde tijd? Verdieping (1)

Ochtend

- De wereld als pluraliteit van vreemdelingen
- Gesprekspartners: o.m. Hannah Arendt, Jean-Luc Nancy

Middag

- De logica van het *us and them* komt onder druk te staan – we gaan terug in de geschiedenis
- Gesprekspartners: o.m. Augustinus, Karl Jaspers, Jan Assmann

Studiemateriaal dag 2: Wereldtijd, Deel II, hoofdstukken 2, 3 en 4

Dag 3. Een wereldtijd? Verdieping (2)

Ochtend

- Leven in de wereld, kan dat?

- Gesprekspartners: o.m. Peter Sloterdijk, Hannah Arendt, Hartmut Rosa, Jean-Luc Nancy

Studiemateriaal dag 3: Wereldtijd, Deel II, hoofdstuk 5

Dag 4. Een wereldtijd? Verdieping (3)

Ochtend

- Een gastvrije wereld, kan dat?
- Gesprekspartners: o.m. Jacques Derrida, Hannah Arendt

Middag

- De dilemma's van de gastvrijheid
- Gesprekspartners: o.m. Euripides, Jacques Derrida, Hans-Dieter Bahr

Studiemateriaal dag 4: Wereldtijd, Deel II, hoofdstuk 5

Dag 5. Een verwonderde tijd? Verbeelding

Ochtend

- De wereld als beeldruimte... waarin vreemdelingen elkaar ontmoeten
- Gesprekspartners: o.m. Sandro Botticelli, Jacopo da Pontormo, Rainer Maria Rilke en Peter Sloterdijk, Marina Abramovich, Paul Signac, Jim Jarmusch

Middag

- De wereld als muzikale ruimte... waarin vreemdelingen met elkaar resoneren
- Gesprekspartners: Hartmut Rosa, Jimmy Webb, Hans van Maanen
- Afsluiting en terugblik op wat we onderzocht hebben

Studiemateriaal dag 5: Wereldtijd, Deel III

Cursusmateriaal

Tijdens deze cursus zullen we gebruik maken van het boek [Wereldtijd](#). Verwacht wordt dat de cursisten dit zelf aanschaffen en meebrengen.

Naast het boek zullen we korte aanvullende tekstfragmenten lezen, die tijdens de week verspreid worden: van onder meer Levinas, van Hannah Arendt, Hartmut Rosa en Jean-Luc Nancy, denkers die onze complexe wereld vanuit onverwachte perspectieven hebben doordacht.